

ПОЛІКУЛЬТУРНІ АКЦЕНТИ В ОНОВЛЕНОМУ ЗМІСТІ ШКІЛЬНОЇ ІСТОРІЇ

Малієнко Юлія,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник, відділ суспільствознавчої освіти,
Інститут педагогіки НАПН України,
Київ, Україна

✉ j-b-m@ukr.net

Однією з провідних тенденцій ХХІ століття є формування полікультурного простору в умовах глобалізованого інформаційного суспільства. Етнічне та культурне розмаїття нині є характерним для більшості країн. Мобільність фахівців, міжнародна комунікація учених та діячів мистецтва, міграція, освітній та науковий туризм тощо призводять до співіснування й взаємодії в тій чи тій державі представників різних культур. Сучасне українське суспільство історично теж склалося як багатокультурне.

Широкомасштабна збройна агресія російської федерації проти України змінила культурне «обличчя» світу — мільйони українців виїхали з України й набули статусу закордонних українців. Триває процес їх асиміляції з європейськими народами, що мають власні звичаї, традиції, культуру, як, власне, й українці. Зазначимо, що полікультурність не є лише поліетнічністю — вона включає мовні, релігійні, гендерні, соціальні, регіональні та інші особливості полікультурного різноманіття будь-якого суспільства.

Нині як ніколи актуальності набуває полікультурна освіта. В науковій літературі поширена думка, що провідною ідеєю полікультурної освіти є діалог і взаємодія різноманітних культур, коли через осмислення своєрідності своєї культури розуміється глибина й розмаїття інших культур.

У попередніх наших розвідках ми дійшли висновку про те, що полікультурність як вимога сучасного глобалізованого суспільства та результат взаємодії культур у шкільній історичній освіті виступає методологічним підходом до формування змісту навчання та характеристикою наскрізного явища української історії від найдавніших часів до сьогодення. Полікультурність розглядаємо як стартову позицію у навчанні історії та як його результат, як інтегративну якість учнів/учениць, сформовану в процесі навчання історії. Звідси визначаємо полікультурний підхід до формування змісту історичної освіти як сукупність принципів відбору навчального матеріалу, форм, методів, технологій, що забезпечують усвідомлення учнями права кожної національної культури на існування, взаємозбагачення й розвиток (Малієнко, 2020, с. 120–131).

Важливим етапом розвитку полікультурності стали оновлені програми з історії України та всесвітньої історії (далі — Програми 22) (Навчальні програми, 2022, с. 9–10). У вступній частині Програм 2022 наголошено, що метою шкільної історичної освіти є, зокрема, прищеплення толерантності й поваги до різних поглядів, релігій, звичаїв і культур, уміння знаходити порозуміння з іншими людьми задля досягнення суспіль-

но значущих цілей; долучення до духовних і культурних надбань, історико-культурних традицій українського й інших народів.

Закцентуємо, що полікультурні акценти є наскрізними, системними в усіх курсах історії Програм 2022. Системність полікультурного складника прослідковується в завданневій, діяльнісній та змістовій частинах документу. Його автори виокремлюють поняття, які розкривають явища полікультурності в різних періодах/державах/умовах минулого й сьогодення, як от: «множинні ідентичності», «національна ідентичність», «сіонізм», «курултай», «національно-культурна автономія», «меджліс» тощо.

Програми 2022 створюють цілісний антиімперський контент. Зрозуміло, що він виразноється в полікультурних темах, приміром: «Колонізація Росією Півдня України як знищення, привласнення, використання вже наявних на тих землях козацької, кримськотатарської, османської інфраструктури, господарства, здобутків»; «Запровадження «смуги осілости» для євреїв підросійської України»; «Посилення імперського тиску з боку російської/радянської влади»; «Депортація кримськотатарського народу як злочин геноциду. Депортація інших етносів Криму».

Наведемо приклади полікультурного змісту Програм 2022 щодо історії України (таблиця 1).

Таблиця 1.

Полікультурні аспекти змісту Програм з історії України (2022 рік)

Полікультурні акценти	Приклади полікультурного змісту
Державницькі аспекти формування полікультурності	Інкорпорація руських земель до складу Великого князівства Литовського, Польського королівства та інших держав. Українські землі в складі різних держав. Утворення/устрій Кримського ханства. З'їзд поневолених народів Росії як передвісник розпаду Російської імперії. Закон УНР «Про національно-персональну автономію». Національно-культурне будівництво національних меншин. Молдавська Автономна СРР/ССР у складі УСРР.
Етнічні та релігійні групи. Соціокультурний чинник	Українська територія та її залюдненість: чисельність, соціальний і національний склад населення. Іншоетнічні групи на українській території: поляки, росіяни, кримські татари, євреї, німці та ін. Міста як простір взаємодії різних станів, етнічних і релігійних груп. Єврейські «штетли». Етнічне й конфесійне розмаїття населення. Культура ханства Кримського ханства. Кримськотатарське національне відродження. Національно-культурне життя поляків, росіян, євреїв, німців, кримських татар на теренах України.

<p>Національні рухи як прояв полікультурності</p>	<p>Польський, єврейський та кримськотатарський рухи в Україні. Польське повстання 1863–1864 рр. та його наслідки для поляків і українців. Прояви єврейського дисидентського та сіоністського рухів на теренах УРСР. Опозиційна діяльність режимові в середовищі інших національних меншин. Кримські татари в боротьбі за повернення на батьківщину.</p>
<p>Міжетнічні відносини</p>	<p>Міжетнічні відносини в Україні 1917–1921 рр. Міжетнічні конфлікти, їх наслідки. Антиєврейські погроми. Особлива слідча комісія для розслідування протиеврейських погромних дій при Раді Народних Міністрів УНР.</p>
<p>Орієнтовні завдання для практичних і творчих робіт: Підготувати повідомлення про культурне життя поляків/євреїв/німців (на вибір учительки/учителя) на території України в ХІХ ст. Постать Володимира (Зєєва) Жаботинського як уособлення єврейсько-української співпраці.</p>	

В опублікованому на сайті ЮНЕСКО звіті міжнародної комісії щодо майбутнього освіти (березень 2021 року) зазначені напрямки її розвитку, які перетворюватимуть суспільство. Це біотехнології, нейронауки, демографія, мобільність, зайнятість, управління, демократія, інтелектуальна деколонізація та різноманіття. Остання позиція передбачає, з-поміж іншого, прищеплення поваги до інших культур. Відтак підґрунтям розвитку українського суспільства нині та у повоєнний період має бути полікультурність із збереженням властивих для українців духовних принципів.

Використані джерела

Маленко, Ю. (2020) Полікультурні аспекти змісту підручників з історії для 10–11-х класів. Проблеми сучасного підручника: збірник наукових праць, 24, 120–131.

Навчальні програми для закладів загальної середньої освіти. (2022). Всесвітня історія. Історія України. (Інтегрований курс). 6 клас. Всесвітня історія. 7–9 класи. Історія України. 7–9 класи. Всесвітня історія. 10–11 класи. Історія України. 10–11 класи. Київ: HREC PRESS, 9–10.

СТИЛІ СПІЛКУВАННЯ ПЕДАГОГА ЯК ПРОЦЕС РЕАЛІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мамчур Лідія,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри технологій навчання, охорони праці та дизайну,
Білоцерківський інститут неперервної післядипломної освіти,
м. Біла Церква, Україна

 1508mamchur@gmail.com

На сучасному етапі розвитку українського суспільства, що пов'язаний із процесами демократизації та гуманізації політичного, соціально-економічного, професійного життя, постає проблема міжособистісного спілкування, ціннісних орієнтацій щодо індивідуального стилю комунікації.

Актуальними сьогодні для формування і розвитку комунікативної здатності особистості, передусім фахівця педагогічної справи, є ідеї Аристотеля, І. Канта, Ж. Ж. Руссо, В. Гумбольдта, О. Потебні, О. Біляєва, А. Богуш, Л. Мацько, М. Пентилюк, О. Семєног, В. Сидоренко та ін. щодо цілеспрямованого і неперервного мовного навчання у закладах освіти різних рівнів. Учителі як носії української мови повинні прагнути вдосконалювати індивідуальний стиль спілкування, досягати культури спілкування, вишуканості та краси власного стилю висловлювання.

У науковому просторі питання стилів спілкування є актуальним і важливим в галузі соціології, психології, комунікативної лінгвістики, психолінгвістики, етнолінгвістики, лінгводидактики (Ф. Бацевич, Д. Баранник, А. Коваль, Д. Карнегі, М. Пентилюк, Т. Симоненко та ін.).

Стиль спілкування як форма взаємодії між комунікантами відіграє важливе значення для реалізації успішної безконфліктної комунікації. Стиль спілкування — це форма реагування особистості в комунікативних соціальних контактах з іншими людьми, що залежить від особистісних, соціальних, культурних, моральних особливостей індивідів.

На думку Ф. Бацевича, стиль спілкування — це «індивідуальна стабільна форма комунікативної поведінки учасників, яка виявляється у будь-яких умовах спілкування: в ділових і особистісних стосунках, у способах прийняття і здійснення рішень, у приййомах психологічного впливу на людей і методах вирішення міжособистісних конфліктів (Бацевич, 2004, с. 187)». Стиль спілкування визначає, як учасник комунікації розуміє різні сфери та ситуації спілкування, як ставиться до співрозмовників і до себе